

Partimotion

Motion till riksdagen: 2014/15133

av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Överskuldsättning och snabblån

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma med en strategi och konkreta förslag på åtgärder för att motverka överskuldsättning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att skapa ett ekonomiskt och socialt hållbart kreditsystem som gör det möjligt för människor som har hamnat i skuldfällan att komma tillbaka till en hållbar ekonomisk situation.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på konkreta förebyggande åtgärder mot överskuldsättning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör lägga fram ett förslag som innebär att sms-lån och andra snabblån förbjuds.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag för att komma till rätta med problemet med ockerliknande räntor vid snabblån.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att det införs ett särskilt återhållsamhetskrav och ett särskilt måttfullhetskrav i konsumentkreditlagen när det gäller marknadsföring av kredit.

2 Inledning

Överskuldssättning kan leda till stort personligt lidande. Förutom konsekvenser för enskilda har undersökningar visat att samhällets kostnader för överskuldssättning kan vara så stora som 30 till 50 miljarder kronor.

Antalet ansökningar för obetalda skulder, s.k. betalningsförelägganden, hos kronofogden ligger på över en miljon per år. Det är tydliga siffror på att alltfler människor har svårt att betala sina räkningar, dvs. att få sin ekonomi att gå ihop. Det handlar ofta om personer som inte har förmått att betala sina räkningar till följd av oförutsebara händelser som arbetslöshet, sjukdom, konkurs, skilsmässa eller dödsfall i familjen etc. Främst är det hushåll som saknar ekonomiska marginaler som hamnar i skuldfällan, en tydlig klassfråga. Ofta är det personer som tidigare varit näringsidkare som råkar illa ut.

Det finns ingen vedertagen definition av begreppet överskuldssatt, vilket försvårar kartläggningen av överskuldssättningens omfattning samtidigt som det också vittnar om överskuldssättningens komplexitet. I dag räknas 400 000–600 000 personer som överskuldssatta i Sverige. Den 14 maj 2013 fanns det 370 000 personer som hade en registrerad skuld hos Kronofogdemyndigheten. En stor grupp har haft skulder under en lång tid. Över 95 000 (1,3 procent av landets vuxna befolkning) har varit skuldssatta i över 20 år och nästan 250 000 (3,3 procent av den vuxna befolkningen) har varit skuldssatta i över fem år. Alla som har en skuld hos Kronofogdemyndigheten är dock inte överskuldssatta och alla överskuldssatta finns av olika skäl inte i Kronofogdemyndighetens register. Av SOU 2013:78 framgår att den uppskattade årliga samhällskostnaden för en överskuldssatt individ i typfallet är 276 003 kr.

Vänsterpartiet konstaterar att den förra regeringens kraftiga försämringar i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna troligen bidragit till en ökning av överskuldssättningen. Sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna är just avsedda att ge möjligheter till en omställningsperiod utan att hushållets ekonomi raseras. Under den moderatledda regeringen togs steg allt längre bort från denna grundläggande princip och det har lett till att alltfler riskerar att råka illa ut.

3 Överskuldssättning och evighetsgäldenärer

Efter ett tillkännagivande från riksdagen gav den tidigare regeringen en särskild utredare i uppdrag att föreslå en åtgärdsinriktad strategi för att motverka överskuldssättning. I uppdraget ingick att analysera problemen med och orsakerna till allvarlig skuldssättning, varvid särskilt situationen för barn och unga skulle beaktas. Utredningen om överskuldssättning ”Överskuldssättning i creditsamhället?” (SOU

2013:78) presenterade förra hösten förslag på olika åtgärder som kan ingå i en strategi mot överskuldssättning. Många av de förslag på åtgärder som utredningen lägger fram ligger i linje med vad vi tidigare framfört. Vänsterpartiet välkomnar utredningens förslag och vill särskilt betona vikten av att hitta en lösning för skuldsanering. Regeringen bör därför snarast återkomma med en strategi och konkreta förslag på åtgärder för att motverka överskuldssättning. Det bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser även att regeringen måste ta ytterligare initiativ på området. Det krävs flera konkreta åtgärder för att minska antalet s.k. evighetsgäldenärer. I ett samhälle som förutsätter krediter är det viktigt att reglera kreditmarknaden men också att se över hur lagstiftningen fungerar när människor inte klarar sina krediter. Regeringen bör ta initiativ till att skapa ett ekonomiskt och socialt hållbart creditsystem som gör det möjligt för människor som hamnat i skuldfällan att komma tillbaka till en hållbar ekonomisk situation. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.1 Förebyggande insatser mot överskuldssättning

Vänsterpartiet anser att det förebyggande arbetet för att motverka överskuldssättning är av stor betydelse och i detta sammanhang spelar den kommunala budget- och skuldrådgivningen en central och avgörande roll när det gäller förebyggande och rehabiliterande insatser men då gäller det förstås att det finns resurser. Det är därför viktigt att landets kommuner tillhandahåller en bra budget- och skuldrådgivning med god tillgänglighet och hög kvalitet.

Vänsterpartiet menar att det är viktigt att öka informationen och utbildningsinsatserna för att särskilt nå barn och unga vuxna. Även det civila samhället borde kunna bidra med insatser inom det förebyggande området. Det ekonomiska språket är för många svårt och ofta obegripligt, varför en bred folkbildningsinsats är av stor betydelse. Det finns redan i dag utbildningsmaterial i privatekonomi riktat till högstadie- och gymnasieskolan som tagits fram av Konsumentverket i samarbete med Finansinspektionen (FI) och Kronofogdemyndigheten.

Vänsterpartiet anser att det, förutom mer kunskap om vad som orsakar överskuldssättning, behövs ökad forskning kring följdverkningarna av ekonomisk utsatthet samt utvärdering av åtgärder från det allmännas sida liksom från det civila samhället.

Utredningen om överskuldssättning som hänvisas till ovan innehåller ett antal förslag på olika förebyggande insatser som Vänsterpartiet anser bör realiseras. Regeringen bör

återkomma med förslag på konkreta förebyggande åtgärder mot överskuldsättning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Förbjud snabblån

Antalet snabblåneföretag som tillhandahåller tjänster med s.k. sms-lån har mer än fördubblats de senaste fem åren. Detta är en bidragande orsak till problemen med skuldsättning hos såväl vuxna som barn och unga och är inte sällan inkörsporten till överskuldsättning. Enligt kronofogdens statistik ligger antalet obetalda snabblån kvar på en hög nivå, 23 817 ärenden första halvåret 2013. Av dessa är 22 procent unga i åldrarna, 18–25 år. Trots politiska åtgärder i olika steg de senaste åren händer relativt lite. Utsatta konsumenter fortsätter att hamna i skuldfällan i oacceptabelt stora tal. Att storleksordningen 50 000 nya ärenden inkommer till kronofogden per år visar att samhället måste agera kraftfullt och snabbt och på allvar ifrågasätta snabblånen.

Det finns ett flertal problem med snabblånen. Av den totala skuldsättningen så utgör snabblånen visserligen endast en liten del, men kan ändå skapa stora problem för enskilda konsumenter. Dessa lån tas företrädesvis av hushåll med jämförelsevis svag ekonomi och kan i värsta fall leda till att konsumenter hamnar i en skuldfälla. Vissa snabblåneföretag har som affärsmodell att låna ut pengar till konsumenter som inte har tillräcklig återbetalningsförmåga. Marknadsföringen inriktas dessutom ofta mycket aktivt mot grupper med svag ekonomi och bidrar generellt till ett kortsiktigt ekonomiskt tänkande i samhället.

Snabbheten att få pengarna kan leda till ogenomtänkt konsumtion, t.ex. spelande och krogbesök kvälls- eller nattetid. Nästan hälften av de tillfrågade angav att de inte skulle ha tagit ett sms-lån om de fått vänta ett dygn eller längre i kronofogdens och Konsumentverkets rapport ”SMS-lån – en kartläggning av unga vuxnas erfarenheter” (2007:17). Kostnaderna är skyhöga, jämfört med andra krediter. Effektiva räntan kan vara 1 000-tals procent. En ränta som måste betecknas som ocker. Det är ovärdigt i ett modernt, civiliserat samhälle att år efter år acceptera effektiva räntor på 1000-tals procent. Någon form av räntetak finns i dag i mer än hälften av EU:s medlemsländer och har bevisad snabb effekt.

Mot denna bakgrund anser Vänsterpartiet att sms-lån och andra snabblån bör förbjudas. Regeringen bör snarast lägga fram ett förslag som innebär att sms-lån och andra snabblån förbjuds. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Andra åtgärder mot överskultsättning på grund av snabbån

Så länge det är möjligt att ta sms-lån och andra snabbån anser Vänsterpartiet att det behöver vidtas åtgärder för att motverka risken för att enskilda konsumenter blir överskultsatta och hamnar i en skuldfälla.

En viktig förutsättning för ett starkt konsumentskydd är välfungerande regelverk och tillsyn över att reglerna följs. Vänsterpartiet har förutom att driva på olika regeländringar även länge ansett att det krävs en effektiv tillsyn för att befintliga regler om konsumentkrediter ska ges ordentlig effekt. I syfte att skärpa upp snabblåne marknaden gavs FI i uppdrag att fr.o.m. den 1 juli 2014 utöva tillsyn över alla företag som lämnar eller förmedlar krediter till konsumenter. I samband med detta har FI även tagit fram nya föreskrifter och fått möjlighet att ställa krav på snabblåneföretagen. Vänsterpartiet ser positivt på detta.

Regeringen behöver dock se över vilka ytterligare möjligheter som behöver vidtas för att komma till rätta med de många gånger skyhöga ockerliknande räntorna vid snabbån. Ett sätt kan vara att det införs ett tak för högsta tillåtna räntesats för konsumentkrediter liknande det som införts i Finland. Regeringen bör återkomma med förslag för att komma till rätta med problemet med ockerliknande räntor vid snabbån. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kreditföretagen som erbjuder snabbån eller sms-lån har ofta en vilseledande marknadsföring där de inte på ett tydligt sätt informerar om riskerna med dessa lån och vad de kan komma att innebära för den enskildes ekonomi. Vänsterpartiet anser att det finns skäl att skärpa kraven vad gäller marknadsföring av kredit genom att i likhet med vad som gäller för alkohol och tobak införa ett särskilt återhållsamhetskrav och även ett särskilt måttfullhetskrav, direkt i konsumentkreditlagen.

Det är viktigt att Konsumentverket ges möjlighet att snabbt och effektivt stoppa sådan marknadsföring som går över gränsen för vad som får anses strida mot god kreditgivningssed och att denna gräns är tydligare än vad den är i dag. Den otydlighet som råder kring god kreditgivningssed leder till att det finns ett stort behov av domstolsavgörande i frågor som rör god sed.

Regeringen bör därför återkomma med förslag som innebär att det införs ett särskilt återhållsamhetskrav och ett särskilt måttfullhetskrav i konsumentkreditlagen avseende marknadsföring av kredit. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Hans Linde (V)

Mia Sydow Mölleby (V)